

Nr 106

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående åtgärder för att avhjälpa platsbristen inom fångvårdens ungdomsrådjong; given Stockholms slott den 14 mars 1958.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ingvar Lindell

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att de nya fångvårdsanstalterna i Hällby och Mariefred, vilka ursprungligen avsetts såsom säkerhetsanstalter, skall tillföras ungdomsrådjongen och användas, anstalten i Hällby för intagna som dömts till ungdomsfängelse och anstalten i Mariefred för unga intagna med tidsbestämt straff.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 mars 1958.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, KJELLIN, JOHANSSON.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och civildepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Lindell, fråga angående åtgärder för att avhjälpa platsbristen inom fångvårdens ungdomsrådjong samt anför därvid följande.

Inledning

Genom beslut av 1953 års riksdag infördes inom fångvården en rådjongindelning i fråga om anstalter för det ordinära fångklientelet. Anstaltsgrupperingen utsträcktes vid 1956 års riksdag till att omfatta jämväl säkerhetsanstalter och anstalter för ungt klientel.

Den 1 februari 1958 jämfört med den 1 juli 1956 uppgick antalet anstalter och platser inom de olika rådjongerna till följande. (Platssiffrorna innefattar jämväl häktesplatser.)

	1/2 1958		1/7 1956	
	anstalter	platser	anstalter	platser
Ordinärt klientel (4 grupper).....	54	3 422	46	2 804
Säkerhetsklientel	8	445	8	439
Ungt klientel.....	8	335	7	288

I uppgifterna för grupperna för ordinärt klientel ingår anstalterna Gävle och Kristianstad med sammanlagt 102 platser den 1 februari 1958 och 97 platser den 1 juli 1956, vilka disponeras i huvudsak för ungt klientel. Här till kommer vid båda tidpunkterna sinnessjukavdelningen på Håga med 70 platser.

Den ökade kapaciteten har nästan helt kommit det ordinära fångklientelet till godo. Säkerhetsgruppen är praktiskt taget oförändrad. Ungdomsgruppen har tillförts 47 platser genom att Skenäs' ombyggnad i det närmaste slutförts och en öppen koloni, Herrestad, inrättats. Anmärkas bör att vid gruppindelningens genomförande år 1956 för säkerhets- och ungdomsklientelen — efter ombyggnad och nyanskaffning — räknats med ett sammanlagt platsantal av 471 och 395.

Antalet intagna var den 1 februari 1958 i grupperna för ordinärt klientel 3 693. Inom säkerhetsgruppen fanns intagna 465 och i ungdomsgruppen 295. Siffran 3 693 för ordinärt klientel inkluderar 275 å 300 unga fångar, som vid intagningstillfället icke fyllt 22 år. Anstalterna Gävle och Kristianstad med sammanlagt 102 platser användes som nämnts företrädesvis för unga interner; övriga unga intagna var utspridda på ett flertal anstalter runt om i landet. Antalet förvarade inom grupperna för ordinärt klientel uppgick den 1 februari 1958 till ca 50. Därest i ungdomsgruppen skulle ingått nyssnämnda unga fångar under 22 år, skulle antalet intagna inom gruppen ha uppgått till inemot 595. Skulle säkerhetsgruppen innefattat hela säkerhetsklientelet, hade antalet intagna inom denna grupp utgjort 515. Med dessa båda förbehåll hade antalet intagna i grupperna för ordinärt klientel nedgått till omkring 3 350.

Brist på platser föreligger alltså inom samtliga räjonger. De nya anstalter som närmast kommer att tagas i bruk är 72-mannapaviljongen vid Hall och anstalterna Hällby och Mariefred med vardera 90 platser, vilka beräknas stå färdiga på hösten 1958. Dessutom förutsattes de nya 150-mannaanstalterna i Tidaholm och Norrtälje stå klara vid årsskiftet 1958/59 respektive under våren 1959 eller möjligen redan under 1958. Av dessa anstalter har de tre förstnämnda avsetts för säkerhetsklientelet, medan de båda sistnämnda skulle utnyttjas för det ordinära fångklientelet. Vidare får man räkna med ytterligare 10 platser inom ungdomsgruppen sedan vissa ombyggnadsarbeten vid Skenäs och Herrestad avslutats. Slutligen må nämnas, att tre av fyra beslutade kolonier för ungdomsgruppen ännu icke har anskaffats.

För att belysa platsituationen inom de olika anstaltsgrupperna såvitt gäller ungt klientel och säkerhetsklientel lämnas följande statistiska uppgifter.

Ungdomsgruppen	Platsantal den 1/2 1958 (exkl. häktesplatser)			Beläggning den 19/2 1958		
	Slutna	Öppna	Summa	Slutna	Öppna	Summa
<i>Ungdomsfängelse</i>						
Skenäs m. Aspliden		83	83		87	87
Roxtuna	46	9	55	49	8	57
Hildero		15	15		8	8
Uppsala	40		40	36		36
Ystad	30		30	26		26
Nyköping	22		22	19		19
	138	107	245	130	103	233
<i>Björkåhemmet</i>		10	10		6	6
<i>Tidsbest. straff</i>						
Västerås	39		39	21		21
Herrestad		10	10		4	4
Summa	177	127	304	151	113	264

Säkerhetsgruppen	Platsantal (exkl. häktesplatser och vissa andra specialplatser) den 1/2 1958			Beläggning den 19/2 1958		
	Slutna	Öppna	Summa	Slutna	Öppna	Summa
Hall	66	48	114	71	48	119
Norrköping	81	—	81	90	—	90
Kalmar	59	—	59	60	—	60
Västervik	15	—	15	30	—	30
Karlstad	53	—	53	64	—	64
Hudiksvall	23	—	23	24	—	24
Sjöboda	—	15	15	—	15	15
Orretorp	—	23	23	—	22	22
Summa	297	86	383	339	85	424

Platsbristen inom ungdomsgruppen och förslag till åtgärder för dess avhjälpande

Vid 1955 års riksdag beslöts uppförande av de i det föregående omnämnda sidoanstalterna Mariefred och Hällby. Anstalterna skulle avses för förvarade och internerade. (Jfr prop. 1955: 140; SU utl. 1955: 142.) Byggnadskostnaderna för de båda anstalterna har beräknats till sammanlagt 10 600 000 kronor. Detta belopp är, därest riksdagen godkänner i 1958 års statsverksproposition begärd medelsanvisning, i sin helhet anvisat. Till utrustning har för de båda anstalterna beräknats åtgå tillhoppa 2 290 000 kronor, av vilket belopp fångvårdens byggnadskommitté förutskickat att till och med utgången av budgetåret 1958/59 skall åtgå ca 2 000 000 kronor av medlen under fångvårdens utrustningsanslag. Arbetena med anstalternas uppförande har numera fortskridit så långt, att anstalterna som tidigare nämnts torde kunna tagas i bruk under hösten 1958. I 1958 års statsverksproposition (II ht s. 111) har därför under anslaget Fångvårdsanstalterna: Avlöningar upptagits personalstat för anstalterna, vilken godkänts av riksdagen (SU utl. 1958: 2). Vid anmälan av sagda anslag framhöll jag emellertid, att beläggningssituationen inom ungdomsgruppen inger allvarliga bekymmer samt att såsom en utväg att avhjälpa svårigheterna möjligen skulle kunna övervägas, huruvida icke den ena eller båda av sidoanstalterna Mariefred och Hällby kunde disponeras för ungdomsräjongen. Därvid betonades, med hänvisning till vad statsutskottet uttalat i sitt av riksdagen godkända utlåtande 1955: 142 s. 28, att en sådan omdisposition icke skulle strida mot de av riksdagen godkända planerna för en nydaning av fångvårdens anstalter. I nämnda utlåtande hade utskottet bland annat anfört, att den omständigheten att en anstalt enligt programmet uppföres för visst klientel icke utgör hinder för att den i en framtid användes för omhändertagande av annat lämpligt klientel, om så av utvecklingen påkallas. Jag uttalade vi-

dare i 1958 års statsverksproposition att, därest efter närmare prövning en sådan omdisposition av anstalterna visade sig vara en lämplig lösning, särskild proposition i ämnet torde få avlåtas till riksdagen.

Såsom anmälts under kapitalbudgeten i årets statsverksproposition (bil. 23 s. 13) har *fångvårdsstyrelsen* i framställning den 31 augusti 1957 — med förmälan att styrelsen igångsatt vissa utredningar och underhandlingar med syfte att avhjälpa bristen på utrymmen inom ungdomsråjongen — hemställt om medel för anordnande av en ny anstalt för unga män med tidsbestämt straff.

Fångvårdens byggnadskommitté har den 17 januari 1958 avgivit utlåtande med anledning av fångvårdsstyrelsens nyssnämnda skrivelse den 31 augusti 1957. Kommittén har därvid föreslagit en sådan omdisposition av en av sid oanstalterna Mariefred och Hällby, att endast anstalten Mariefred tillföres säkerhetsgruppen medan Hällby, överlämnas till ungdomsgruppen att utnyttjas för ungt klientel med tidsbestämt straff.

Såvitt angår ungt klientel och säkerhetsklientel framhåller kommittén, med hänvisning till beläggningssituationen inom fångvården i december 1957, att frågan om hur mycket anstaltsutrymme som framdeles kan erfordras för olika kategorier intagna inom fångvården icke med någon större grad av säkerhet kan besvaras. Med utgångspunkt från befolkningsutvecklingen under återstoden av 1950-talet och början av 1960-talet och till kriminalitetsutvecklingen finns det dock anledning anta, att antalet unga interner kommer att förbli högt under lång tid framöver. Medeltalet förvarade och internerade på samtliga fångvårdsanstalter uppgick under vart och ett av åren 1952—54 till 418, 435 resp. 437. Inom säkerhetsgruppen och anstaltsgrupperna för ordinärt fångklientel var den 19 december 1957 465 platser belagda med förvarade (inga internerade). Ehuru medeltalssiffrorna och beläggningstalet för en viss dag icke är direkt jämförbara, torde man dock våga utläsa att storleksändringen inom säkerhetsklientelet varit relativt liten. Det framtida platsbehovet är svårt att bedöma, men man torde knappast ha anledning att för det kommande årtiondet räkna med någon nedgång jämförd med nuvarande nivå. Inom ungdomsgruppen och anstaltsgrupperna för ordinärt fångklientel fanns den 19 december 1957 543 unga intagna. Av det totala antalet interner var 261 placerade inom ungdomsgruppen, medan 282 till straffarbete eller fängelse dömda, vilka vid straffverkställighetens början icke fyllt 22 år, fanns på anstaltsgrupperna för ordinärt fångklientel. Därest samtliga till ungdomsfängelse dömda och alla de unga fångar som vid intagningstillfället icke uppnått 22 års ålder skulle ha hänvisats till ungdomsgruppen, hade således platsantalet i denna grupp behövt ökas med i runt tal 250. Platsantalet inom ungdomsgruppen har bestämts med utgångspunkt från vissa beläggningssiffror för en följd av år i början av 1950-talet. Kommittén nämner att den 1 januari 1955 i ungdomsfängelse fanns 154 intagna och att antalet till fängelse och straffarbete

dömda, som vid straffverkställighetens början icke uppnått 22 års ålder, samma dag utgjorde 215.

Sammanfattningsvis konstaterar kommittén, att platsbristen för närvarande är betydande inom ungdomsgruppen och att brist på utrymmen, dock avsevärt mindre, råder jämväl inom säkerhetsgruppen.

Kommittén, som i och för sig delar fångvårdsstyrelsens uppfattning om behovet av en ny sluten anstalt för unga intagna med tidsbestämt straff, understryker, att i första hand den pågående byggnadsverksamheten för fångvården bör fullföljas och att samtliga de av statsmakterna hittills till förfogande ställda och de i 1958 års statsverksproposition härför beräknade medlen torde komma att erfordras för detta ändamål.

Därest särskilda medel icke skulle anvisas av 1958 års riksdag för uppförande av en ny sluten anstalt för unga manliga intagna, finner kommittén det vara en försvarlig lösning, att till säkerhetsgruppen tills vidare endast föres den nya Hallavdelningen — sammanlagt 107 platser, nämligen dels själva avdelningen med 72 platser, vilken kommer att stå färdig redan innevarande år, och dels 35 mottagningsplatser i den planerade administrationsbyggnaden vid samma anstalt — ävensom en av anstalterna i Hällby och Mariefred samt att den återstående av de båda sistnämnda anstalterna överlämnas till ungdomsgruppen. Härigenom kommer visserligen den nuvarande verksamheten att kunna nedläggas endast vid någon eller några av de omoderna säkerhetsanstalterna, men frågan om ytterligare nybyggnader för säkerhetsgruppen torde få upptagas till prövning så snart förhållandena medger detta.

Kommittén anmäler, att vid behandlingen inom kommittén av ärendet flera ledamöter framfört förslag om att både Hällby- och Mariefredsanstalten borde avses för ungdomsgruppen, under det att andra ledamöter uttalat betänkligheter mot att ta båda anstalterna i anspråk för ungdomsklientelet.

Om statsmakternas beslut blir att en av anstalterna hänföres till ungdomsgruppen, bör valet enligt kommitténs mening falla på Hällbyanläggningen, som då bör avses för ungt klientel med tidsbestämt straff.¹ Skulle däremot såväl Hällby- som Mariefredsanstalten överföras, synes det lämpligt att den förstnämnda användes för ungdomsfängelse och den senare för ungt klientel med tidsbestämt straff.

Anstalterna i Hällby och Mariefred uppföres på sådant sätt, att de blir väl lämpade för ungt klientel. Varje anstalt skall bestå av fyra bostadspaviljonger, envar för 20 intagna fördelade i två avdelningar (»lilla gruppens princip»), innanför ett med mur kringgårdat område samt en öppen byggnad utanför muren för 10 intagna. På det slutna området skall vidare finnas verkstäder och en gemensam samlingslokal i en byggnad innehållande även centralkök och personalmatsal m. m. I en administrationsbyggnad skall även inrymmas mottagnings-, isolerings- och sjukavdelningar samt

¹ Kommittéledamoten medicinalrådet C. Åmark, tillika ledamot i ungdomsfängelsenämnden, har förordat ungdomsfängelse.

besöksrum. Fotbollsplan skall anläggas, men däremot kommer hall för inomhusidrott att saknas. Enligt kommitténs uppfattning skulle Hällby- och Mariefredsanstalterna bli bättre lämpade för sluten ungdomsvård än någon annan av ungdomsanstalterna med undantag för Roxtuna.

Vid ett överförande av anstalterna i Hällby och Mariefred eller endera av dem till ungdomsgruppen bör *sysselsättningen* för de intagna i väsentligt högre grad inriktas på utbildning än vad som är fallet i fråga om förvaringsklientelet. Detta medför bl. a. behov av viss omdisponering av verkstadslokalerna. Sålunda måste bl. a. särskilda lektionssalar iordningställas. Kostnaderna för lokalförändringarna torde icke bli större än att de, såvitt nu kan bedömas, kan inrymmas i det för resp. anstalts uppförande beräknade beloppet under vederbörande investeringsanslag.

Enligt statsmakternas beslut skulle driften vid verkstäderna i Hällby och Mariefred vara av samma art som vid motsvarande verkstäder på Hall och arbetsorganisationen skulle omfatta följande grenar: mekaniskt arbete, träindustri, konfektion, arbetsterapi, ekonomi- och skogsarbeten. Anstalt, som i stället tillföres ungdomsklientel, bör erhålla en något *ändrad arbetsorganisation*. Kommittén föreslår, att arbetsterapin utgår som sysselsättningsgren och ersättes med radio-, televisions- och andra svagströmsarbeten. Intagna som erhållit grundlig utbildning inom den sistnämnda arbetsgrenen, vilken hittills icke varit representerad inom fångvården, kan förväntas ha goda möjligheter till anställning inom yrket efter frigivningen. Vidare anser kommittén, att konfektionsarbete lämpligen kan utbytas mot plastarbete. Plastindustrin är stadd i snabb utveckling och man torde kunna räkna med en starkt ökad efterfrågan på utbildad arbetskraft. Intagna, som placeras i öppen förläggning utanför mur, bör så långt möjligt sysselsättas hos arbetsgivare utom anstalten med s. k. frigångsarbete. I den mån detta icke är möjligt, bör skogsarbete eller annat liknande arbete anskaffas. Någon sammanblandning av intagna i sluten och öppen avdelning bör icke förekomma.

Sammanfattningsvis föreslår kommittén, att sysselsättningen för de intagna vid anstalt, som överföres till ungdomsgruppen, organiseras på följande sätt:

mekaniskt arbete	30	platser
träindustri	20	»
svagströmsarbete	10	»
plastarbete	10	»
ekonomiarbete	10	»
frigångs- eller skogsarbete för intagna på öppen avdelning	10	»

Summa 90 platser

Den föreslagna uppläggningsplaneringen av arbetsdriften kräver en annan maskinpark än den som planerats för säkerhetsanstalterna och därmed en *omdisposition av de för maskin- och verktygsutrustning* av statsmakterna beräk-

nade medlen. En inom kommittén verkställd överslagsberäkning har givit vid handen, att de ursprungligen beräknade medlen torde förslå.

En omläggning av verksamheten från säkerhetsanstalt till anstalt för ungt klientel med tidsbestämt straff eller ungdomsfängelse kommer att medföra behov av vissa *personalförändringar*. Med utgångspunkt från den i årets statsverksproposition (II ht s. 111) för säkerhetsanstalterna i Hällby och Mariefred angivna personaluppsättningen föreslår kommittén följande personal för anstalt för ungt klientel med tidsbestämt straff resp. ungdomsfängelse.

Säkerhetsanstalt		Anstalt för ungt klientel med tidsbestämt straff		Ungdomsanstalt	
antal	löne-grad	antal	löne-grad	antal	löne-grad
1 anstaltsdirektör	21	1 anstaltsdirektör	23	1 anstaltsdirektör	23
		1 arbetsassistent	17	1 arbetsassistent	17
		(skolchef)		(skolchef)	
1 assistent	17	2 assistenter	17	4 assistenter	17
		4 yrkeslärare	15	4 yrkeslärare	15
		1 husföreståndare	13	1 husföreståndare	13
		3 förste yrkesmästare	13	3 förste yrkesmästare	13
		1 socialkurator	12	1 socialkurator	12
		5 tillsynsmän	12	5 tillsynsmän	12
1 uppsyningsman	12				
1 yrkesmästare . .	12				
1 yrkesmästare . .	11				
1 köksföreståndare	10				
4 överkonstaplar	10	5 förste vårdare	10	5 förste vårdare	10
1 arbetsterapeut	9				
2 förste förmän . .	9	1 förste förman	9	1 förste förman	9
		1 bitr. husföreståndare	9	1 bitr. husföreståndare	9
		1 kontorist	9	1 kontorist	9
1 kontorist	9	1 reparatör	8	1 reparatör	8
4 yrkesmästare . .	9				
1 reparatör	8	23 vårdare ¹	8	23 vårdare ¹	8
25 vaktkonstaplar ¹	8	1 kanslibitråde	7	1 kanslibitråde	7
		1 kontorsbiträde	1-5	1 kontorsbiträde	1-5
1 kanslibitråde . .	7	1 telefonist	1-5	1 telefonist	1-5
1 kontorsbiträde	1-5	1 ekonomibitråde	4	2 ekonomibiträden . .	4
1 telefonist	1-5				
1 ekonomibitråde	4				
S:a 48		54		57	

¹ därav 1 bilförare och 1 för maskinläggningen.

Personalkostnaderna för anstalt för ungt klientel har av kommittén beräknats till 818 000 kronor och för ungdomsanstalt till 865 500 kronor, vilket innebär en ökning med i runt tal 142 500 kronor respektive 190 000 kronor i jämförelse med de för säkerhetsanstalt i årets statsverksproposition angivna personalkostnaderna.

Kommittén anmäler slutligen, att den vid beredningen av ärendet rådgjort med sina experter, fångvårdsdirektörerna Karlström, Marnell, Rudstedt, Svensson och Thurén. Marnell har därvid som sin uppfattning utta-

lat, att endast en av anstalterna borde överlämnas till ungdomsgruppen och då såsom »lån», under det att Thurén ansett, att båda anstalterna definitivt borde överlämnas. Övriga experter har helt anslutit sig till kommitténs förslag.

Fångvårdsstyrelsen har den 30 januari 1958 med hänvisning till sin skrivelse den 31 augusti 1957 framlagt förslag om anordnande å egendomen *Kesätter* i Västra Vingåkers socken, Södermanlands län, av en sluten fångvårdsanstalt, till en början avsedd för 70 unga intagna med tidsbestämt straff.

Styrelsen framhåller, att den med förslaget avsett att till en del råda bot mot den brist i anstaltsorganisationen som med ungdomsklienteletts ökning blivit alltmer påfallande. Jämväl behovet av säranstalter finner styrelsen uppenbart, men man torde för tillgodoseende av detta behov i stor utsträckning vara hänvisad till att uppföra nya, för ändamålet särskilt avsedda anstalter; detta blir dock nödvändigtvis ett program på tämligen lång sikt. När nya säranstalter en gång uppförts, kan Kesättersanstalten med fördel användas för vanligt fångförvar, kanske särskilt för äldre, fysiskt eller psykiskt något invalidiserade intagna.

För egendomens *förvärvande* och *ombyggnad* äskar styrelsen ett belopp av sammanlagt 1 493 000 kronor. Vidare erfordras för anskaffning av *inventarier* m. m. 205 000 kronor och för *maskin- och verktygsutrustning* m. m. 175 000 kronor.

Av fångvårdsstyrelsens framställning framgår bland annat följande.

Fångvårdsstyrelsen har med Västra Vingåkers kommun träffat preliminärt avtal om förvärv av fastigheten Kesätter 5⁵ — Kesätters slott — för en köpesumma av 120 000 kronor.

Kesätters slott, uppfört år 1879, är beläget 2,5 kilometer öster om Vingåkers station med särskild uppfartsväg från allmänna landsvägen mot Katrineholm. Slottsegendomen har en areal av 88 890 m². Den omgives av stamfastigheten, Kesätter 5¹, vars jordbruk är utarrenderat. Enda grannar är arrendatorn och dennes gårdsfolk. Slottsegendomen består av huvudbyggnad med två flyglar, växthus, ett mindre bostadshus, garage, vagnslider och transformatorbyggnad samt trädgård. Huvudbyggnaden och flyglar är uppförda av sten under plåttak. Huvudbyggnaden består av två etager med souterrain- och vindsvåningar. Flyglarna är byggda i en våning jämte vind. Egendomen står sedan flera år tillbaka obebodd.

Vidare har styrelsen med stamfastighetens ägare träffat avtal om förvärv av en väster om slottsegendomen befintlig stallbyggnad av sten jämte ett markområde om 8 100 m². Köpesumman utgör 38 000 kronor. I byggnaden avser styrelsen att anordna en verkstad. På området föreslås ytterligare en verkstadsbyggnad skola uppföras. Området bör efter avstyckning sammanläggas med Kesätter 5⁵.

Fångvårdsstyrelsen föreslår följande plan för byggnadernas utnyttjande.

Huvudbyggnaden ger utrymme för sammanlagt 50 intagna. I bottenvåningen anordnas fyra bostadsrum för tillhoppa 15 intagna. I denna våning

inrymmes därjämte bland annat administrationslokaler, fritidsrum och tillsynsmannaexpedition. Våningen en trappa upp kommer att innehålla tretton bostadsrum för tillsammans 35 intagna samt hall och stort dagrum. I souterrainvåningen inrättas rum för inskrivning, bad, köks- och ekonomilokaler, två matsalar, matsal för personal samt pannrum. Vindsvåningen tages i anspråk för bibliotek, studierum, bordstennisrum samt förrådslokaler. I vardera *flygelbyggnaden* blir plats för tio intagna, fördelade på tre rum, samt för dagrum och fritidsrum. I ena flygeln anordnas dessutom ett vakt- rum. Samtliga fönster i huvudbyggnaden och i åtminstone den ena flygeln förses med galler. Av det totala antalet bostadsrum är nio avsedda för 4, åtta för 3 samt fyra för 2 intagna. Därutöver finns två enkelrum. *Växthuset* är av dålig beskaffenhet, varför kostnader icke bör nedläggas på dess istånd- sättande. *Garaget* samt *vagnslidret* bibehålles. Sistnämnda byggnad omänd- ras till virkesförråd, varjämte lagerlokal tillbygges. *Transformatorbyggnaden* ombygges och skall utom transformator ge utrymme även för en pann- central.

Anstaltsområdet omgives av ett 2,30 meter högt nätstängsel. Å området an- ordnas en fotbollsplan.

I fråga om personalbostäder föreslår styrelsen, att i bostads- huset (trädgårdsmästarbostaden) inredes en lägenhet om tre rum och kök samt ett enkelrum. I övrigt kommer bostäder för personal att i viss utsträckning anskaffas genom kommunens försorg. Således har kommunen åtagit sig att för fångvårdens behov reservera tolv lägenheter av storleken 1—3 rum och kök i ett av den planerat bostadsbygge. Erfarenheterna torde få utvisa om och i vilken mån ytterligare personalbostäder kommer att er- fordras.

Utänför det inhägnade anstaltsområdet — på den del av stamfastigheten som skulle inköpas — avser styrelsen att anordna verkstäder. Den rymliga stallbyggnaden ombygges till snickeriverkstad med 28 arbetsplatser. Vagnslidret om- och tillbygges, såsom i det föregående nämnts, och utnytt- jas såsom virkesupplag och förrådslokal. Söder om stallbyggnaden uppföres en ny verkstadsbyggnad för teleteknik, avsedd för 16 intagna. Av övriga intagna kan 16 sysselsättas med skogsarbete och i trädgård samt 10 i hand- räkningstjänst.

Enligt inom styrelsen verkställda beräkningar uppgår de sammanlagda kostnaderna för om- och tillbyggnads- samt planeringsarbeten till 1 245 000 kronor, varav 248 000 kronor belöper på ombyggnad av panncentral, snicke- riverkstad och virkesförråd samt 124 000 kronor på nybyggnad av verkstad för teleteknik. Härutöver föreslår styrelsen att en höggradig reningsanlägg- ning anordnas för avloppet, vilket ökar kostnaderna för detta ändamål med 80 000 kronor.

Maskin- och verktygsutrustning beräknas draga en kostnad av totalt 175 000 kronor, varav för snickeriverkstaden 118 000 kronor samt för verk- staden för teleteknik 37 000 kronor. Utrustningskostnaden för ett skogs- arbetarlag uppgår till 20 000 kronor, varav 16 500 kronor för en transport- buss.

Fångvårdsstyrelsen föreslår därjämte personalplan för den tilltänkta ungdomsanstalten. De årliga avlöningarna för personalen uppgår till 507 912 kronor.

Yttranden

Över förslaget av fångvårdens byggnadskommitté angående dispositionen av anstalterna Mariefred och Hällby har yttranden avgivits av statskontoret, fångvårdsstyrelsen, interneringsnämnden, ungdomsfängelnsnämnden och statens lönenämnd.

Över fångvårdsstyrelsens förslag rörande en anstalt å egendomen Kesätter har yttranden avgivits av statskontoret, fångvårdens byggnadskommitté, ungdomsfängelnsnämnden, byggnadsstyrelsen och statens lönenämnd.

Såvitt angår byggnadskommitténs förslag förordar statskontoret att de båda anstalterna Mariefred och Hällby ställes till ungdomsgruppens förfogande. Fångvårdsstyrelsen och interneringsnämnden vill ej motsätta sig att Hällbyanstalten tills vidare tages i bruk för ungdomsklientel. Styrelsen anser att anstalten vid sådant förhållande, tillika med den föreslagna anstalten å Kesätter, bör avses för de till tidsbestämt straff dömda. Ungdomsfängelnsnämnden föreslår, att en av anstalterna inrättas för behandling av ungdomsfängelseklientelet. Lönenämnden anför vissa erinringar mot de föreslagna löneplanerna.

Fångvårdsstyrelsens förslag avstyrkes av statskontoret, fångvårdens byggnadskommitté och byggnadsstyrelsen. Ungdomsfängelse-nämnden kan ej tillstyrka att egendomen användes som anstalt för ungt klientel. Lönenämnden anför vissa erinringar mot den föreslagna löneplanen.

Remissmyndigheterna har beträffande byggnadskommitténs förslag anført i huvudsak följande.

Statskontoret uttalar inledningsvis.

Den genom den starka stegringen av fångantalet uppkomna platsbristen är enligt statskontorets mening ägnad att inge allvarliga farhågor för beläggningens möjligheterna speciellt inom ungdomsgruppen. Det synes därför nödvändigt, att särskilda åtgärder vidtages för att i möjligaste mån bereda de unga intagna plats å för dem avsedda säranstalter. Statskontoret vill i detta sammanhang erinra om att första etappen i den av 1950 års riksdag beslutade nydaningen av anstaltsväsendet inom fångvården skulle avse ungdomsklientelet. Utvecklingen under den senaste tiden torde till fullo ha klarlagt, att denna etapp ännu ej på långt när är avslutad.

Såsom i det följande kommer att redovisas anser statskontoret, att egendomen Kesätter icke lämpligen kan användas som slutan stalt, i vart fall icke för det yngre klientelet. I betraktande härav synes enligt ämbetsverket andra vägar böra provas för att täcka behovet av slutna platser inom ungdomsgruppen. Härom anför statskontoret.

Härvid uppkommer frågan, om ej den kritiska beläggningssituationen inom ungdomsgruppen bör kunna lösas genom en omDispositionering av anstalterna inom ramen för det nuvarande anstaltsprogrammet. Närmast i blickfältet kommer, såsom byggnadskommittén framhållit, de för Hall avsedda sidoanstalterna i Mariefred och Hällby, vilka beräknas stå fullt färdiga hösten 1958, när nästa toppbelastning är att vänta. I samband med besök å Kesätter har statskontoret även studerat förhållandena vid den ena — Mariefredsanstalten — av de efter samma principer uppförda anstalterna. Enligt ämbetsverkets uppfattning fyller dessa anstalter högt ställda krav beträffande såväl förläggnings- som verkstads- och andra lokaler och bör väl lämpa sig för unga fångar. I betraktande av att Hallanstalten inom kort torde komma att tillföras 72 platser i en nyuppförd paviljong förutom vissa mottagningsplatser vill statskontoret för sin del förorda, att anstalterna i Mariefred och Hällby ställas till ungdomsgruppens förfogande. Huruvida denna överflyttning från säkerhetsgruppen bör betraktas endast som ett provisorium torde få bli beroende av den kommande utvecklingen.

Statskontoret anför dessutom vissa erinringar mot förslaget i vad avser personalstaterna. Såvitt angår de föreslagna kuratorstjänsterna förutsätter statskontoret, att frågan löses i samband med den i 1958 års statsverksproposition utlovade översynen av fångvårdsanstalternas personalorganisation.

Fångvårdsstyrelsen finner kommittén alltför starkt förenkla det svåra avvägningsproblemet när det gäller platsbehovet inom säkerhets- och ungdomsråjongerna. Platssituationen för ungdomsfängelseklientelet svarar icke alls mot den våldsamma överbeläggningen periodvis under senare år på andra fångvårdens anstalter. Skulle nya vårdplatser erfordras, bör små öppna förläggningar av kolonityp inrättas. Vidare erinras om fångvårdsbyggnadsutredningens förslag om ett övergångshem i Göteborg (typ Björkahemmet) som styrelsen livligt understött. Om platsantalet hålles nere, blir det möjligt att i små anstaltsenheter av nu skisserade typer omhändertaga även mera svårbehandlade ungdomar. Fråga är enligt styrelsens mening icke i första hand om det är ungdomsfängelseklientel eller om det är de förvarade som skall åtnjuta förmånen av ett omhändertagande i nya, tidsenliga anstalter, utan valet står mellan konserverande eller övergivande av ett verkställighetsförfarande beträffande förvarade som icke står i överensstämmelse med gällande lag.

Styrelsen anför i övrigt följande.

Hällby- och Mariefredsanstalterna kommer båda att ge utrymme för 80 man innanför mur och 10 man i en öppen paviljong utanför inhägnaden. Den anstalt som skulle omhändertaga ungdomsfängelseelever skulle således hysa ett avsevärt större antal unga intagna än de för samma klientel avsedda slutna anstalterna i Uppsala (40 platser), Ystad (30 platser) och Nyköping (22 platser). Ehuru klientelet skall fördelas på fyra paviljonger à 20 platser, kommer likväl en vidsträckt gemensamhet att råda under arbete, måltider och fritid. Styrelsens erfarenhet från de gångna tjugu åren visar att det till följd av bland annat klienteletts beskaffenhet och vistelse-tidens relativa obestämdhet ofta uppstår farliga spänningar hos dem som är intagna i slutna ungdomsanstalter. Vid åtskilliga tillfällen har dessa

spänningar utlöst sig på ett explosionsartat sätt. Enligt styrelsens bestämda uppfattning skulle dessa spänningar öka ytterligare, därest kollektivet bleve större än vad nu är fallet. Fångvårdsstyrelsen vill därför klart ge till känna, att styrelsen icke anser det möjligt att utan avsevärda risker ur säkerhets-synpunkt och för vården driva en sluten anstalt för ungdomsfängelseklientel i någon av de båda ifrågakvarande anstalterna. En allvarlig belastning utgör också den öppna paviljongen i anstaltens omedelbara närhet; de i denna paviljong boende »frigångarna» kommer att från de innanför mur intagna utsättas för en press som i de starkt solidaritetskännande åldrar, det här är fråga om, måste betecknas såsom obarmhärtig.

Då behovet av tidsenliga och välutrustade nya anstalter för ungdomsfängelseklientelet är klart ådagalagt, synes den praktiska åtgärden vara att tillgodose detta behov genom byggandet av ett par anstalter för just detta ändamål och särskilt utrustade med tanke på ungdomen. Ur statsfinansiell synpunkt ställer sig detta icke ogynnsammare än lån av anstalter, uppförda för en annan fångkategori, eftersom varje minskning av t. ex. säkerhetsgruppens platsantal vid oförändrat fångantal framtvingar motsvarande behov av nybyggnader, såvida icke beträffande vård och behandling allt skall bli vid det gamla.

Skulle båda sidoanstalterna tagas i anspråk för ungdomsgruppen, elimineras möjligheterna icke bara att med nuvarande tillströmning bereda utrymme å säkerhetsanstalt för samtliga till förvaring dömda utan i än högre grad att under överskådlig tid nedlägga en enda av de nu för säkerhetsklientelet utnyttjade ålderdomliga och för ändamålet föga lämpade anstalterna i Karlstad, Kalmar och Västervik eller den i förhållande till centralanstalten avlägset belägna anstalten i Hudiksvall. Det bör beaktas, att också de förvarade med hänsyn till de genomsnittligt långa verkställighetstiderna och sin psykiska särart har berättigade anspråk på en acceptabel anstaltstillsvaro. En annan omständighet som gärna tappas bort i diskussionen bör i detta sammanhang framhållas. Förvaring har under senare tid i växlande omfattning ådömts även yngre personer. Den 19 december 1957 uppgick sålunda antalet förvarade som icke fyllt 31 år till icke mindre än 111.

Sammanfattningsvis vill fångvårdsstyrelsen uttala, att styrelsen funnit att situationen för de till ungdomsfängelse dömda för närvarande icke är på långt när så prekär som kommittén synes förutsätta, att ett sammanförande av 90 ungdomsfängelse ådömda — varav 10 utanför mur — på någon av de nytillkommande anstalterna innebär allvarliga risker ur säkerhets-synpunkt och äventyrar vårdresultatet, att tillkomsten av ytterligare 72 platser på Hallanstalten — vilka till en början icke torde kunna i dess helhet beläggas — väl skulle häva rådande överbeläggning på säkerhetsanstalterna men icke förslå att till mer än en mindre del reducera antalet sådana förvarade som i uppenbar strid mot verkställighetslagen nu omhändertagas å vanlig fångvårdsanstalt i avvaktan på plats inom säkerhetsanstaltsorganisationen samt att även de förvarade — varav åtskilliga i yngre åldrar — har behov av att få tillbringa verkställighetstiden i moderna, välutrustade anstalter.

På grund av det anförda avstyrker fångvårdsstyrelsen att båda de nya anstalterna utgår ur säkerhetsanstaltsorganisationen och att den ena anstalten disponeras för ungdomsfängelseklientel.

Fångvårdsstyrelsen övergår härefter till att behandla förslaget om att endast en av de nytillkommande anstalterna — anstalten i Hällby — skall

tillföras ungdomsgruppen och därvid disponeras för ungt klientel med tidsbestämt straff.

Styrelsen erinrar om att kommittén uppskattat behovet av ytterligare platser för ungdomsgruppen till i runt tal 250, därest plats inom gruppen skall beredas för det till tidsbestämt straff dömda klientelet under 22 år. Intet tyder enligt styrelsens mening på att denna siffra skulle vara för låg. Ungdomskriminalitetens stegring och de stora ungdomskullarna — vilka såvitt angår de mest kriminalitetshotade åldrarna synes komma att kulminera år 1965 — ger i stället anledning till antagande att behovet kommer att visa sig bli större än nu beräknats.

Fångvårdsstyrelsen — som hänvisar till sitt förslag i skrivelsen den 30 januari 1958 om anordnande å egendomen Kesätter av en anstalt för 70 unga män under 22 år, dömda till tidsbestämt straff — anför bland annat följande.

Kommitténs förslag att tillföra ungdomsgruppen ytterligare 90 platser genom att disponera Hällbyanstalten för unga intagna med tidsbestämt straff kan med hänsyn särskilt till angelägenheten av att utbyta de gamla säkerhetsanstalterna mot nytt tidsenligt utrymme — ingiva betänkligheter. Å andra sidan kan invändningar icke på samma sätt göras gällande mot användningen av Hällbyanstalten för vanligt ungt fångvårdsklientel som mot dess disponerande för ungdomsfängelse ådömda. Styrelsen räknar därvid med att å anstalten skall liksom styrelsen uttalat beträffande Kesätter mottagas endast jämförelsevis lättskötta normalfall.

Det är för styrelsen uppenbart att en verklig lösning på lång sikt för att bereda det unga tidsdömda klientelet ett tillfredsställande anstaltsutrymme kräver — liksom då det gäller ungdomsfängelseeleverna — uppförandet av nya, för ändamålet särskilt planerade anstalter. Fångvårdsstyrelsen har också med Kesättersförslaget avsett allenast en provisorisk anordning. Även Hällbyanstaltens användning för nu ifrågavarande klientel bör, om förslaget i denna del accepteras, uttryckligen betecknas såsom ett provisorium.

Fångvårdsstyrelsen uttalar såsom sin mening, att förslaget om anordnande av en anstalt å Kesätter i första hand bör komma i fråga för tillgodoseende i viss utsträckning av anstaltsbehovet för de unga, tidsbestämt dömda. Detta förslag innebär nämligen en både ändamålsenlig och ekonomiskt fördelaktig lösning. Därutöver vill emellertid styrelsen med hänsyn till det trängande platsbehovet icke motsätta sig att den nytillkommande anstalten i Hällby enligt kommitténs förslag, tillika med Kesätter, under en övergångstid disponeras för nämnda klientel.

*Interneringsnämnden*¹ uttalar, att den med beklagande tagit del av det föreliggande förslaget att beröva säkerhetsgruppen det beslutade nytillskottet av platser. Emellertid tillkommer det icke interneringsnämnden att bedöma huruvida utvecklingen i fråga om ungdomsklientelet medfört att ungdomsgruppens behov av anstaltsplatser är mera trängande än säkerhets-

¹ Ordföranden i interneringsnämnden landshövding Thorwald Bergquist, som tillika är ordförande i fångvårdens byggnadskommitté, har icke deltagit i nämndens behandling av förevarande ärende.

gruppens och vilkendera gruppen som bör givas företräde. Nämnden ställer sig dock icke främmande för tanken att det är viktigare att snabbt få rationella anstalter för yngre brottslingar än för förvaringsklientelet. Nämnden vill fördenskull, om det icke är möjligt att nu bygga den av fångvårdsstyrelsen avsedda nya anstalten för yngre brottslingar, icke motsätta sig att Hällbyanstalten tillsvidare tages i bruk för ungdomsklientelet. I övrigt anför interneringsnämnden.

Det synes interneringsnämnden svårt att för närvarande med någon större grad av säkerhet kunna förutsäga behovet av anstaltsutrymme inom säkerhets- och ungdomsgrupperna för de kommande åren, bland annat med hänsyn till ovissheten av huru ett genomförande av strafflagberedningens förslag om skyddslag kan komma att påverka storleken av i synnerhet ungdomsgruppens klientel. Nämnden anser därför att Hällbyanstaltens överförande till ungdomsgruppen icke bör bliva definitiv utan att ett avgörande härvidlag bör få anstå till dess den kommande tillströmningen i de båda kategorierna bättre kan bedömas. Skulle Hällbyanstalten nu definitivt överföras till ungdomsgruppens anstalter, anser interneringsnämnden att planering av ny anstalt för förvaringsklientelet bör med det snaraste upptagas.

Då den planerade nya 72-mannapaviljongen vid Hall ej ens kommer att täcka det nuvarande underskottet av platser inom säkerhetsgruppen, finner nämnden det oundgängligen nödvändigt att anstalten i Mariefred bibehålles för förvaringsklientelet's räkning.

Ungdomsfängelset nämnden erinrar om att den i särskilt utlåtande över vissa delar av strafflagberedningens förslag till skyddslag närmare utvecklade de mycket allvarliga konsekvenserna av att en stor del av dem som dömes till ungdomsfängelse får undergå straffet i anstalter, som måste anses otjänliga som ungdomsanstalter, nämligen de i Uppsala, Ystad och Nyköping. Nämnden framhåller, att ungdomsfängelset hotas av överbeläggning på samtliga anstalter. Således är överbeläggningen på de gamla anstalterna nu ett faktum. Även Skenäs är överbelagt. Faran av överbeläggning på de gamla anstalterna torde utan vidare vara uppenbar, och det kan icke råda något tvivel om att det vid dessa anstalter än mindre än vid normalbeläggning kan förekomma en sådan fostran och utbildning som ungdomsfängelset är avsett att meddela.

Nämnden ger uttryck åt den uppfattningen, att ungdomsfängelset hotas av en allvarlig kris, med risk för nya fördärliga provisorier. Nämnden bedömer läget som nära nog katastrofalt.

Med hänsyn härtill synes det nämnden synnerligen angeläget att i första hand ungdomsfängelset erhåller en av anstalterna i Mariefred och Hällby. Då vardera har 90 platser, skulle härigenom det 90-tal ungdomsfängelseinterner, som för närvarande är intagna i Uppsala-, Ystads- och Nyköpingsanstalterna, kunna erhålla ändamålsenlig behandling, och ungdomsfängelset skulle få den enhetliga anstaltsorganisation som är nödvändig för hela verksamheten inom ungdomsfängelset.

Statens lönenämnd har funnit anledning till erinran mot de föreslagna personalplanerna i följande avseenden.

Såväl för en anstalt för ungt klientel med tidsbestämt straff som för en anstalt med ungdomsfängelseklientel föreslås bl. a. tjänst som anstaltsdirektör i lönegrad A 23. I årets statsverksproposition (II ht s. 111) har Kungl. Maj:t föreslagit, att styresmännen för ifrågavarande anstalter, organiserade såsom säkerhetsanstalter, skall erhålla placering som anstaltsdirektörer i lönegrad A 21. Lönenämnden vill ifrågasätta, huruvida tillräckliga skäl kan föreligga för en högre placering av styresmannen vid ett överförande av anstalt till ungdomsgruppen.

Under hand har lönenämnden inhämtat, att för de intagnas sysselsättning i mekaniskt arbete avses en tjänst som yrkeslärare i lönegrad A 15 och två tjänster som förste yrkesmästare i A 13 samt för sysselsättningen i träindustri en tjänst som yrkeslärare i A 15 och en som förste yrkesmästare i A 13. Lönenämnden kan för yrkesmästarbefattningarna icke tillstyrka högre placering än som yrkesmästare i lönegrad A 9.

Lönenämnden vill slutligen framhålla, att lönenämnden ansett sig icke ha att taga ställning till frågan, huruvida för anstalt organiserad som anstalt för ungt klientel med tidsbestämt straff respektive som anstalt för ungdomsfängelseklientel erfordras en personalorganisation av den omfattning som föreslagits.

I fråga om fångvårdsstyrelsens förslag angående Kesätters anföres av remissmyndigheterna i huvudsak följande.

Statskontoret uttalar.

För att bilda sig en närmare uppfattning om egendomen Kesätters lämplighet för avsett ändamål har statskontoret gemensamt med representanter för byggnadsstyrelsen avlagt besök å egendomen. Vid denna besiktning, i vilken även brandskyddsteknisk expertis deltog, har från länsbrandinspektörens sida gjorts gällande, att förlägnings- och verkstadsbyggnaderna icke utan betydande ändringar kan godtagas ur brandsäkerhetssynpunkt. Ett tillmötesgående av dessa säkerhetskrav skulle, såvitt statskontoret kan bedöma, medföra icke blott en minskning av antalet platser utan även avsevärda merkostnader. Därjämte framhölls vid inspektionen nödvändigheten av vissa byggnadsarbeten utöver vad fångvårdsstyrelsen synes ha förutsatt. Även efter vidtagande av dessa ändringar torde emellertid enligt statskontorets mening egendomen icke lämpligen kunna användas som slutanstalt, i vart fall icke för det yngre klientelet.

Fångvårdens byggnadskommitté anser den ifrågasatta Kesättersanläggningen olämplig som slutanstalt och avstyrker fångvårdsstyrelsens förslag. Kommittén understryker, bland annat, att mycket omfattande och kostnadskrävande förbättringsarbeten erfordras, om anläggningen skall kunna användas för fångvårdsändamål.

Ungdomsfängelset finner att det av redogörelsen i fångvårdsstyrelsens skrivelse framgår, att egendomen Kesätters icke gärna kan omdanas till en ändamålsenlig slutanstalt, i all synnerhet icke om den skall användas för unga fångar. Nämnden avstyrker därför att egendomen utnyttjas som anstalt för ungt klientel.

Byggnadsstyrelsen anför bland annat.

Vid nybyggnad av slutna anstalter har stora ansträngningar nedlagts på åtgärder för att förhindra rymning, sabotage och otillåten kontakt med omvärlden. Bland annat har förlägningsutrymmenas omslutningsylor ut-

förts av betong och runt anstalterna har uppförts en 5 meter hög mur av betong. Man har även sökt minska brandriskerna genom att bygga i obrännbart material.

Fångvårdsstyrelsens nu framlagda förslag synes frånga dessa principer. De intagna föreslås förlagda i rum med träbjälklag, till viss del med de gamla deux-battantsdörrarna bibehållna, vilket ur brand- och säkerhets-synpunkt är mycket otillfredsställande. I den föreliggande planlösningen har de normala kraven på utrymningsvägar och röklussar ej iakttagits. De intagna, som skall vara inlåsta nattetid, måste vid ett eldutbrott lita till att vaktpersonalen hinner låsa upp dörrarna och föra ut dem, innan trappor och korridorer blir rökfyllda och övertända.

Den av fångvårdsstyrelsen angivna kostnaden (1 493 000 kronor) är för lågt beräknad och bör uppräknas till cirka 2 000 000 kronor. Detta ger för en 70-mannaanläggning en platskostnad av cirka 29 000 kronor, vilket med hänsyn till anläggningens blivande utförande är mycket högt.

Byggnadsstyrelsen finner sig på anförda skäl böra avstyrka fångvårdsstyrelsens framställning.

Departementschefen

Ungdomsbrottsligheten är ett samhällsproblem som på senare tid tilldragit sig stor uppmärksamhet. Det är tydligt att samhällets åtgärder för att bekämpa kriminaliteten bland ungdomen måste effektiviseras. Vad som härvid främst kommer i fråga är att förbättra den förebyggande verksamheten, men det måste också tillses att det finnes möjligheter att på ett tillfredsställande sätt bereda vård åt sådana ungdomar som på grund av sin kriminalitet behöver omhändertagas av samhällets organ. Vad beträffar det yngre klientelet har sedan länge rått en besvärande platsbrist inom ungdomsvårdsskolorna. Förslag om åtgärder till avhjälpande av denna brist är för närvarande föremål för övervägande. Även i fråga om det något äldre klientel som måste omhändertagas inom fångvårdens ram har i samband med den stigande ungdomsbrottsligheten svårbemästrade problem uppkommit.

Den enligt beslut vid 1956 års riksdag inom fångvårdens anstaltsorganisation bildade ungdomsräjongen har icke haft tillräcklig kapacitet för att mottaga det klientel för vilket den är avsedd, nämligen — förutom till ungdomsfängelse dömda — sådana intagna under 22 år som dömts till tidsbestämt straff. Såsom framgår av den föregående redogörelsen fanns den 1 februari 1958 inom anstaltsgrupperna för ordinärt klientel närmare 300 unga fångar med tidsbestämt straff, vilka alltså icke kunnat beredas plats inom ungdomsgruppen. Delvis har dessa utom ungdomsgruppen — väsentligen på slutna platser — intagna koncentrerats till särskilda anstalter. Fångvårdsanstalterna i Gävle och Kristianstad disponeras sålunda — ehuru de ingår i räjongerna för ordinärt klientel — i huvudsak för unga fångar. I övrigt är emellertid de unga fångarna utspridda på olika anstalter och alltså uppblandade med äldre fångar. Det kan nämnas att på anstalten

Långholmen var den 1 februari 1958 intagna 53 personer som ej fyllt 22 år. Det är uppenbarligen i hög grad otillfredsställande att ungdomar på detta sätt sammanföres med äldre klientel.

För förstärkning av ungdomsräjongen kan endera eller båda av två utvägar tänkas: nybyggnad eller eljest nyanskaffning av utrymmen eller också omdisponering av redan befintliga eller under byggnad varande anstalter. Fångvårdsstyrelsen har för sin del för avhjälpande av platsbristen föreslagit inköp av egendomen Kesätter i Västra Vingåkers socken, Södermanlands län, med en kapacitet av 70 intagna. Egendomen skulle enligt styrelsens förslag utnyttjas såsom slutna fångvårdsanstalt för unga intagna med tidsbestämt straff. Den utredning som verkstälts synes emellertid visa, att egendomen lämpar sig mindre väl såsom slutna anstalt för ungt klientel, även om betydande kostnader skulle nedläggas på densamma. Jag anser mig därför ej kunna tillstyrka detta projekt.

Fångvårdens byggnadskommitté har i stället framställt det förslaget, att en av de båda anstalter, som nu är under uppförande i Mariefred och Hällby och som avsetts såsom säkerhetsanstalter, skall överflyttas till ungdomsgruppen för att utnyttjas för ungt klientel med tidsbestämt straff. Dessa anstalter, vilka beräknas bli färdiga under hösten 1958, har vardera 90 platser uppdelade på fyra paviljonger inom och en paviljong utom mur. Ehuru anstalterna icke är direkt planerade för ungt klientel, anser jag att denna lösning, som även fångvårdsstyrelsen förklarat sig kunna acceptera, är godtagbar.

Det kan dock starkt ifrågasättas om icke i rådande läge ytterligare åtgärder bör tillgripas för att förbättra ungdomsräjongens kapacitet. Byggnadskommittén har såsom framgår av det föregående antytt möjligheten av att jämväl den andra av de båda nämnda anstalterna toges i anspråk för ungdomligt klientel, i så fall för intagna som dömts till ungdomsfängelse. Behovet av en ny anstalt för detta klientel har starkt understrukits av ungdomsfängelsenämnden under framhållande av de allvarliga konsekvenserna av att en stor del av dem som dömes till ungdomsfängelse får undergå straffet i anstalter som måste anses otjänliga för ändamålet.

Vid ställningstagande till detta spörsmål bör man icke lämna ur sikte förhållandena inom säkerhetsräjongen, för vilken de båda anstalterna ursprungligen avsetts. Även denna räjong har för närvarande otillräcklig kapacitet. Platserna inom räjongen är utnyttjade till bristningsgränsen, och drygt ett 50-tal till förvaring dömda är provisoriskt placerade på anstalter för ordinärt klientel. Emellertid pågår vid Hallanstalten utbyggnad, som beräknas redan under innevarande år tillföra anstalten ytterligare ett 70-tal platser. Härigenom kommer situationen att väsentligt lätta, och möjlighet torde finnas att sedermera, om så skulle visa sig behövt, överföra någon eller några av anstalterna för ordinärt klientel till säkerhetsgruppen. Ehuru det självfallet vore önskvärt att den moderna anstaltstyp som Mariefreds- och Hällbyanstalterna utgör kunde komma förvaringsklientelet tillgodo, synes därför jämväl den andra av dessa båda anstalter kunna avstås av sä-

kerhetsräjongen, om det erfordras för att tillgodose ett angeläget behov inom ungdomsgruppen.

En förutsättning för att en anstalt av denna typ skall kunna disponeras för ungdomsfängelseklientel är givetvis att anstalten, som i åtskilliga hänseenden synes väl lämpad för detta ändamål, icke ur andra synpunkter ger rum för vägande invändningar. Fångvårdsstyrelsen har i detta avseende gjort gällande, att ett sammanförande av ett så stort antal som 90 till ungdomsfängelse dömda skulle innebära allvarliga risker ur säkerhetssynpunkt och äventyra vårdresultatet. Ungdomsfängelnsnämnden har emellertid givit uttryck åt den uppfattningen, att klientelet kan beredas en ändamålsenlig behandling på anstalten, och jag anser för egen del att den uppdelning i grupper som möjliggöres genom anstaltens planering bör kunna eliminera riskerna ur säkerhetssynpunkt och giva möjligheter att på ett efter omständigheterna tillfredsställande sätt omhändertaga dessa ofta svårt belastade ungdomar.

Jag vill således förorda att såväl Mariefreds- som Hällbyanstalten tillföres ungdomsgruppen och att därvid den ena anstalten utnyttjas för intagna med tidsbestämt straff och den andra för intagna som dömts till ungdomsfängelse. Lämpligen kan Mariefredsanstalten användas för klientel av det förra slaget och Hällbyanstalten för ungdomsfängelseklientel. Beträffande klientelet med tidsbestämt straff vill jag framhålla att åldersgränsen 22 år icke behöver strikt upprätthållas. Även intagna som är något äldre bör i särskilda fall kunna hänvisas till ungdomsräjongen.

Den föreslagna ändringen av de båda anstalternas utnyttjande föranleder vissa ändringar i fråga om arbetsorganisation, utrustning och personal. Enligt tidigare beslut skall arbetsorganisationen vid anstalterna omfatta mekaniskt arbete, träindustri, konfektion, arbetsterapi samt ekonomi- och skogsarbeten. Byggnadskommittén har föreslagit att i samband med att anstalterna omdisponeras för ungdomligt klientel arbetsterapien utgår som sysselsättningsgren och ersättes med vissa svagströmsarbeten samt att konfektionsarbete utbytes mot plastarbeten. Syftet med denna omläggning är att bereda de intagna bättre möjligheter till utbildning som de kan utnyttja efter frigivningen. Att sysselsättningen för det klientel varom här är fråga bör ha denna inriktning är självfallet riktigt. Det torde dock ej vara erforderligt att i detta sammanhang i detalj taga ställning till kommitténs förslag, utan det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att efter närmare övervägande av frågan vidtaga erforderliga åtgärder inom ramen för tillgängliga medel.

En brist som gör sig kännbar om de båda anstalterna skall användas för ungdomligt klientel är att motionshall saknas. Samlingslokalen torde emellertid i viss utsträckning kunna utnyttjas för ändamålet.

Vad angår personalfrågan vill jag erinra om att 1958 års riksdag godkänt personalstat för de båda anstalterna under förutsättning att de utnyttjas såsom säkerhetsanstalter. Om anstalterna överföres till ungdomsgruppen bör personalorganisationen anpassas efter de särskilda krav som

måste ställas på befattningshavarna då det gäller vård och behandling av ungt klientel. Jag vill i detta avseende hänvisa till att statsmakterna vid 1956 års riksdag fastslagit den principen, att personalorganisationen inom ungdomsråjongen bör anpassas efter ungdomsvårdsskolorna (se II ht 1956 s. 119 och SU 143 s. 12). Byggnadskommittén har i konsekvens härmed föreslagit ändrad personalorganisation för anstalterna, som medför icke oväsentliga kostnadsökningar i förhållande till vad tidigare beslutats. Under den del av nästa budgetår som anstalterna kan komma att vara i drift torde emellertid den personella utrustningen få genom Kungl. Maj:ts försorg ordnas provisoriskt inom ramen för anvisade medel. Förslag till definitiv personalorganisation bör därefter föreläggas 1959 års riksdag.

I anslutning till vad jag förut anfört angående förhållandena inom säkerhetsråjongen vill jag understryka vikten av att beläggningssituationen inom denna råjong följes med uppmärksamhet. Det torde få uppdragas åt byggnadskommittén att undersöka hur det platsbehov som kan föreligga inom råjongen bör tillgodoses utöver vad som tillföres råjongen genom den pågående utbyggnaden av Hallanstalten. Det bör även eljest utredas vilka jämkningar i nuvarande anstaltsindelning som kan erfordras på grund av förevarande förslag.

Med anledning av de önskemål som fångvårdsstyrelsen framfört om övergångshem för unga vill jag erinra om att hithörande frågor är föremål för övervägande av 1955 års eftervårdsutredning.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

godkänna att fångvårdsanstalterna Hällby och Mariefred må utnyttjas på sätt föredragande departementschefen föreslagit.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Margit Hirén